

MESTER ÉVA : Szakvélemény

A VESZPRÉMI SZENT MIHÁLY-FŐSZÉKESEGYHÁZ ÜVEGFESTMÉNY-EGYÜTTESE

SZTEHLO LILI SZÍNES ÜVEGABLAKAI

SZAKVÉLEMÉNY

A bazilika építéstörténete

A veszprémi várban lévő Szent Mihály-főszékesegyház jelenleg a Veszprémi főegyházmegye főtemploma, egyben Magyarország legrégebbi székesegyháza, melynek első építési periódusa a magyar államalapítás idejére – 1001 évre esik a *Pannonhalmi alapító oklevél* írott forrása alapján.

A székesegyházat Gizella királyné értékes tárgyi adományokkal támogatta, melyről a korabeli – I. Istvánról szóló legendák beszámolnak. Veszprém általa nyerte el a „királynék városa” elnevezést, ahol máig töretlenül él a királyné tisztelete. A templom védőszentje a mennyei seregek vezére, sárkányölő Szent Mihály arkangyal – egyben jelképezi azt a kemény harcot, melyet a római katolikus egyháznak kellett vívnia az államalapítás korában a megye területén élő magyarság, pogány vezéreivel szemben. Az arkangyal ma is védi a bazilikát. Monumentális alakját a hatalmas, színpompás szentély-üvegfestmény méltóképpen örökíti meg. A kompozíciót a számos nemzetközi díjjal elismert – a Római Magyar Akadémián is tanult – nemzetközi hírű üvegtervező-művész, Széhlo Lili álmodott üvegbe, amikor a Római Katolikus Egyház élet-halál harcát vívta a kommunista diktatúrával szemben hazánkban az 1950-es években.

Az épület számos építési periodust foglal magába. I. István király román stílusú, torony nélküli székesegyházat építtetett, amelyet később a nyugati homlokzaton két toronnyal kibővítettek. 1380-ban a várost pusztító tűzvész a templomra is áterjedt. A helyreállítást és újjáépítést gótikus stílusban valósították meg. Ekkor kapta meg az altemplom mai formáját, melyet a török harcok dúlásai megkíméltek. Az épület maradványaira a 18. században barokk templomot emeltek, ami nem igazán felelt meg a székesegyház történeti előképeinek és az akkori idők elvárásainak. Ezt változtatták meg, a máig látható purista átépítéssel, a 20. század elején, az 1907-1910 közötti időben. Aigner Sándor műépítész tervei alapján egy sosem volt, elképzelt neoromán stílusú székesegyház valósult meg. A mai épületet jellegzetessé falképei, de leginkább a sötét templomtérben ékszerként felragyogó tematikus üvegfestmények teszik egyedülállóvá – semmivel sem összetéveszthető módon.

A bazilika üvegfestményeinek története

Nem ismertek korabeli feljegyzések a székesegyház középkori üvegablakairól. Régészeti ásatásoknál sem kerültek elő színes üvegcserepek az épület mellől – bár meg kell jegyeznünk csak az utóbbi évtizedekben fordít figyelmet a tudományterület a kisméretű üvegcserepeknek, ami nemcsak hazai sajtóságnak számított. A korabeli európai templomdíszítési szokások valószínűsítik, hogy ebben a kiemelt jelentőségű egyházi épületben – amely a magyar királyokhoz köthető – a Veszprémi főegyházmegye főtemplomában nagy valószínűséggel lehettek díszes üvegfestmények akár a román, vagy később a gótika korában. Ezt a hipotézist *Róth Miksa* 1942-ben írott, *Egy üvegfestőművész az üvegfestészetéről* című önéletrajzi vallomásában részletesen kifejti.

A székesegyház színes üveglablakairól először az 1907-1910-es neoromán átépítéskor találunk említést. A megbízást Waltherr Gida (Gedeon) üvegfestő kapta, akinek munkássága ismert volt a kortárs építészek és művészek körében. Számos egyházi rendeltetésű épületbe készített díszesen kialakított, festett ablakokat. A párizsi magyar kiállítás központi csarnokának üvegfestményei között is szerepel a neve. Több építéssel és művésszel dolgozott együtt – többek között Róth Miksával, Kernstok Károllyal.

Waltherr Gida 1907-ben kap megbízást Hornig Károly veszprémi püspöktől a neoromán stílusban újjáépített székesegyház üveglablakainak elkészítésére, melyeknél kompozíciós követelmény a gótikus stílus formajegyeinek alkalmazása – a szőnyegszerű terülminta. A hatalmas, 12 m²-es szentélyablak központi figurája Szent Mihály, melynek környezetébe „góth stílusú gazdag architecturális kiképzés” kerül. A mellette lévő, két azonos méretű szentélyablak ornamentális díszítést kap. Nem maradtak fenn elfogadott kartontervek, vagy vázlatok, de az ablakokról sem készültek fotók a templom részére. A székesegyházat 1910-ben szentelik fel, a korabeli kritika megemlíti, „...a főoltár felett elhelyezték a színes Szt. Mihály képet...” A helyi sajtó így számol be az eseményről „...az ékítményes színes ablakokat festette Waltherr Gida és pedig az egész templomban...” Az ablakok a II. világháború harcaiban súlyosan megrongálódtak, nagy részük teljesen elpusztult. A károkról nem készült felmérés vagy más dokumentum. A gótikus szentélyablakok felső részének mérnövei között megmaradtak kifestetlen eredeti ablakrészek. A templomhajó felső ablaksorában ma két – visszafogott színezetű – festett ornamentális ablak látható, melyek több sérült ablak maradványainak felhasználásával készült. (Az információk egy része Gopcsa Katalin művészettörténésznek a Veszpráemi Érsekség Levéltárában végzett kutatásait magába foglaló tanulmányából származik.)

A 20. század elején történt újjáépítés során a templom liturgikus terét az akkori egyházvezetés, Aigner Sándor műépítésszel egyeztetve – vele közös akarattal, üvegfestményekkel és falképi díszítésekkel együtt tervezette meg. Így megvalósulhatott az építkezésekkel kapcsolatban az egyházi és világi vezetőknek az a jogos elvárása, hogy első felszentelt királyunk felesége Gizelle királyné templomát, Magyarország legrégebbi székesegyházát nem csak architecturális megjelenésében, de annak rangjához méltó művészeti díszítésekkel is fel kell ékesíteni, amely a reprezentáció elengedhetetlen tartozéka. Az országban ezidőtájt sorra épített neoromán, neogót templomok – még a legkisebb településeken is, liturgikus tereiket színes üveglablakkal és díszes falfestéssel látták el. Ott ahol a háborús pusztítások után ezeket megszüntették, a templomok műalkotások nélkül kiüresedtek, hiányossá és sivárrá váltak.

Ez a kiüresedés jelentkezett a Veszprémi főegyházmegye főtemplomában is, az ablakok pusztulása után. Ennek a hiánynak a pótlására született meg az egyházi vezetés részéről az igény a templom titulusához méltó művészi értékű üvegfestmények elkészítésére. Molnár Ernő a Központi Egyházművészeti Hivatal igazgatójának 1950-ben kelt levelében – feltételezések szerint Badalik Bertalan veszprémi megyéspüspök kezdeményezésére – már megbízást adott az elpusztult üvegfestmények pótlására. A megállapodást egyeztetések és ajánlatkérések előzték meg. Mindkét vezető tájékozottságát és kezdeményező képességét mutatja, hogy az ablakok tervezésére Árkayné Sztéhló Lilyt és a kivitelezésre Kopp Ferencet és társát kérték fel – velük kötöttek szerződést. A püspök levélben is megerősíti „A tervezéssel Stelo Lilit kell megbízni.” A kétoldali írásbeli megállapodás alapján Kiss György kanonok prépost plébánossal – a bazilika vezetőjével is megkezdődhetnek az egyeztetések.

A korabeli viszonyokra utal – öt év telik el, amíg a szerződések végleges formába öntésével elkezdődhetett a tényleges tervezési és kivitelezési munka az üvegfestmény-együttes elkészítésére. Meg kell jegyeznünk, ez az az időszak, amikor a pártállamban a katolikus egyházat komoly fenyegetések érik. Badalik Bertalan 1954-ben fogalmazza meg az üveglablak-tervezetek ikonográfiai programját. A megrendelésre való felhatalmazás 1955. július 5-én született meg.

A hivatkozott dokumentumokat a veszprémi Érseki Levéltár és az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának Adattára őrzi – Gopcsa Katalin tanulmányának felhasználásával készült az összefoglaló.

A templomban ma található, védett üvegfestmények leírása - alkotójuk

Jelenleg a templom liturgikus, belső tereinek legimpozánsabb díszítéseit Árkayné Sztéhló Lily üvegfestményei adják. A jellegzetes műalkotások teszik egyedivé, mással össze nem hasonlíthatóvá a bazilikát. A színes ablakokon beáradó fény megszínezi az egész belső tér atmoszféráját, élővé teszi azt, és lélekkel tölti be a templomteret. A magyar királyi szentek és a még nem szentté avatott boldogok dekoratív, színes üveggompozíciókon vonulnak fel attribútumaikkal. Gizella a székesegyház makettjét tartja kezében. Karakteres személyiségük felidézik hazánk történelmi múltjának dicső fejezeteit. Szent Gellért püspök és Szent József a gyermek Jézussal is megjelenik. A legkiemeltebb helyen, a szentélyben látható a bazilika védőszentje a sárkányt legyőző Szent Mihály arkangyal félelmetes, dinamikus alakja.

Árkayné Sztéhló Lily üvegfestményei révén, Róth Miksa és Nagy Sándor után a legkiválóbb magyar üvegfestők körébe sorolható. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán neves festőknél tanult, és szerzett diplomát festőművészként. Párizsban ösztöndíjasként tanult. Később férjével, Árkay Bertalan építésszel együtt két évig képezte magát a Római Magyar Akadémián. Az üvegfestészetben találta meg művészi kifejezőmódjának a legjobb eszközét, melyre apósa Árkay Aladár a kor kiemelkedő építész-egyénisége vezette rá. Sok más nevezetes üvegfestészeti munkája között a legkiemelkedőbbek az apósa által tervezett Városmajori római katolikus templomba készültek. Ezek az ablakok a II. világháború bombatámadásaiban elpusztultak. Számos nemzetközi díj bizonyítja a művész kiválóságát. A kor haladó irányzatainak stíluselemeit ötvözi üveglablakjaiban, a szimbolikus szecesszió, a kubizmus, a konstruktivizmus, az expresszionizmus és az itáliai novecento is megtermékenyítette üvegfestményeit.

„Ő volt a két világháború közötti időszak hazai és külföldi iparművészeti, képzőművészeti és egyházművészeti kiállításainak az egyik legsikeresebb résztvevője, melyet számos díj és elismerés is tanúsít.” - írja róla az artportal lexikon.

Gopcsa Katalin 2010-ben készült *A veszprémi székesegyház üveglablakai* c. tanulmányában ez olvasható: „Üveglablakai a kezdeti munkáktól fogva nemcsak díszítik az épületek falait, de segítik a spirituális elmélyülést és meghatározó összetevői a templomok belső tereinek.”

Ugyanebben a tanulmányában megemlíti Somogyi Antal győri megyéspüspököt, a modern egyházművészet értő szemű támogatóját, aki idézi egy világotjáró ismerősének vallomását, aki a veszprémi székesegyház üveglablakait gyakorta megnézte: „Valahányszor napnyugtakor belépek a székesegyházba, úgy érzem magam, mintha a chartresi katedrálisban volnék.”

Az érzékeny lelkű, szépségre fogékony művész, sugárzóan szép üveglablak-kompozícióba örökítette át a római osztöndíjas évek, és a párizsi tanulmányok újszerű, gazdag élményvilágát.

Sztehló Lily tematikus üvegfestményei a templomban

A bazilika szentélyének gótikus architektúrájában magasodik fel a három részből álló üvegfestmény-együttes, a mérművesen kiserkesztett kőkeretes ablaknyílásokban. Középen Szent Mihály arkangyal félelmetes alakjával, amint két szikla peremén állva a feje fölé emelt hatalmas hegyes kardját a sziklahasadékban acsarkodó, lángnyelvek között tekergőző sárkánykígyóba készül beledöfni, bal karjában kereszttel megjelölt – Isten pajzsával védekezve a gonosz ellen. Az üvegfestmény koloritja bravúros. A narancssárga-zöld komplementer színekkel, minimális árnyalással éri el az antik üvegek átütő ragyogását. Az ablakon fent „Quis ut Deus” – Mihály arkangyal nevének jelentése. Az üvegfestmény csupa erő és dinamika – a győzedelmes egyházat szimbolizálja. A főalakot kétoldalról egy-egy növényi ornamentikába ágyazott jelképrendszer fogja közre. A baloldali ablak leveles, indás, folyondáros szövevénye szőlőfürtöt, serleg-kelyhet fog közre galamb ábrázolással. A jobb oldali ablak a Rózsafüzér királynéjának ikonográfiáját jeleníti meg (Tisztaságos anya, Bölcsesség széke, Tiszteletes edény, Titkos értelmű rózsa, Elefántcsont torony, stb.)

Sztehló Lily lírai személyiségének kifejezője az artisztikus szentélyablak-kompozíció. Magasszintű mesterségbeli, technikai tudásának bizonyítéka – az életpálya méltó befejezése, a 20. századi magyar üvegfestészet egyik legkiemelkedőbb alkotása. Az ablak minden részletében átgondolt, élményszerű. A lefelé tekintő arc kifejező, a hajzathoz hasonlóan visszafogottan, finoman árnyalt. Kontúrfestése a braunlot technikával oldottá vált. A páncéling alig észrevehetően rácsozott, hasonlóan braunlittal megfestve és árnyalva – úgyszintén az alakot körbeölelő szárnyak tollazatának artisztikusan kialakított mintázata. Az aransárga-aranybarna fényben ragyogó főalakot kontrasztosan kiemeli a schwarzlittal árnyalt tüzes színű kék-zöld háttér. Az ablak alsó harmadában tekergő kígyó, a gonosz megszemélyesítője, melynek dekoratív pikkely-mintázata lazúros szürke grisaille technikával megfestett. A különféle festéstechnikák és árnyalások mellett a helyenként alkalmazott színes savmaratás észrevétlenül tovább segíti a festői hatásokat. Az egész kompozíciót változó méretű és szín-intenzitású sárga-zöld-barna üvegekből kialakított keskeny szegély keretezi.

A három mérműves, faragott ablakkeretbe épített acélkeret, rögzíti az üvegfestményeket. Az ólmozott üvegmezőknél a statikai biztonságot az optimális mezőméretekkel alakították ki. Mindhárom magas ablak 5 mezőelosztásból áll. Minden mezőt egy helyen vízszintesen elhelyezett – a fémkeretbe rögzített merevítő szélvas tart, amely az ólomsínek megnyúlásából adódó esetleges felületi deformációkat hivatottak megelőzni.

A szentély kiemelt liturgikus terét teljesen betölti a három részre tagolt üvegfestmény-együttes. A kompozíciók jól láthatók a templom minden részéből a lépcsőkkel megemelt szentélyben. Vizuális megjelenésüket nem zavarja az alacsony oltárfelépítmény. A szertartásokat a hívekkel szembe fordított oltárasztalnál tartják.

A szentéllyel szemben az orgonakarzat nagy kőr alakú ablakában a Szentlélek képét kapott elhelyezést – közepén kiterjesztett szárnyú galamb képében a Szentlélek jelenik meg, körülötte nyolc kisebb körben a négy evangélista Márk, Máté, Lukács és János attribútumaikkal, angyalok kíséretében látható. A két mellékoltár fölé helyezett, ornamentális díszítésű ablakok Veszprém történetéhez kapcsolódnak. Az egyik középpontjában a Margit-

rom látható VESZPRÉM 1246-1252 – A NEMZET ÁLDOZATI BÁRÁNYÁNAK BÖLCSŐJE felirattal. A másik ornamentális ablakon az ujjáépített székesegyház látható MAGYAR KIRÁLYNÉK KORONÁZÓ TEMPLOMA felirattal.

A templomhajó északi és déli oldalán 4-4 ablak kapott elhelyezést, melybe az előzőekben ismertetett egy-egy ornamentális ablak is beletartozik. Ezek a falba rögzített acélkeretekbe lettek beépítve. A figurális nagyobb ablakok 3 mezőalosztást kaptak. Ezek statikai biztonságát a mezőkre vízszintesen felfogatott, és a fémkeretbe kifutó merevítő szélvasak segítik. A mezőméretek és az ólomháló jellegének függvényében mezőnként egy vagy két vékony gömbvasat alkalmaztak. A rendkívül élénk színű kompozíciók vizuális látványát nem zavarják meg a vastag vízszintes ablakosztások. Ennek oka a jól megválasztott, telített színű antik üvegekben található. Ahogy az összes Sztéhló ablakon itt is kézzel gyártott kiváló minőségű apró hólyagokkal és huzalokkal mesterségesen feldúsított antik táblaüvegeket alkalmaztak. A magas hőfokon történő olvasztásnak köszönhetően, az üvegolvadék teljesen megtisztul mindenféle szennyeződéstől. Az ablakokba beépített üvegfestmények transzparens jellegükönél fogva dús, telített fényszíneket bocsájtanak át magukon. Ezeknél az ablakoknál az általános festésmód a schwarzlot-technika.

A templomhajó evangélium oldalán lévő ablaknyílásokba a következő kompozíciók kerültek: Szt. József, kezében liliomos bottal, a gyermek Jézussal – Szt. István az országalapító első magyar király, a koronázási jelképekkel, fején a római pápától kapott szent koronával, jobb kezében az országot és az egyházat védelmező hatalmas karddal, baljában az országalmával – Boldog Gizella, fején királynői koronával, nyakában bizánci kereszttel, kezében az ujjáépített székesegyház makettjével látható.

A templomhajó lecke oldalán lévő ablakaiban megjelenik – Szent Gellért püspök (Szt. Imre tanítója) egyházi méltóságát jelképező attribútumokkal, püspöksüveggel és pásztorbottal. A kompozíció jellegzetessége, hogy a szent püspök az üvegfestmények megbízójának Badalik Bertalan püspök arcképét hordozza (ez a gyakorlat a középkori ablakoknál is előfordul, amikor a mecénás/megbízó arcképe egy szent alakjára kerül) – Árpádházi Szent Margit fekete apácaruhában, jobb kezében fehér liliommal, a bal kezében tartott keresztet keblére vonja, karján hosszú rózsafüzérrel – Boldog Ilona, Szent Margit nevelője dominikánus apáca, a jobb kezében tartott hatalmas keresztet magához szorítja. Mindkét kezén jól látszanak a korabeli emberek által is tapasztalt stigmák sebhelyei.

Az összes Sztéhló Lily tervei alapján kivitelezett üvegfestmény kézzel gyártott, kiváló minőségű antik üvegből készült – a szentélyben, a karzaton és az oldalhajókban. A kivitelezés szakipari munkáját üvegfestő és díszüvegező mesterek végezték. A Szt. Mihály ablak teljes felületének artisztikus festését nagy valószínűséggel Sztéhló Lily készíthette. A többi ablaknál a fejeket, az arcokat és kezeket úgyszintén. A művek egyenkénti vizsgálatából mindezek a jellegzetességek tetten érhetők.

Az üvegfestmények kivitelezését, a méretre szabást, a festést, az összeólmozást és az elkészült ablakok szakszerű beépítését a templom nyílászáróiba az a Főton lakó idősebb Kopp Ferenc végezte munkatársaival együtt, aki korának egyik legtapasztaltabb és legügyesebb üvegfestő-mestere volt. Az üvegművek összeállításához használt ólomsíneket maga öntötte ki saját műhelyében hutaólomból, és különböző profilok alkalmazásával ólomhúzó gép segítségével házilag húzta ki a megfelelő méretű, gerincmagasságú és falvastagságú H profilú ólomsíneket. A Magyar Képzőművészeti Főiskolára a mestert hívták meg oktatóként, ahol éveken keresztül tanította az üvegfestészetet és az ólmozási technikák elsajátítását az érdeklődő

festőművész hallgatóknak. A technikák bemutatására üvegfestő műhelyt rendezett be a főiskola területén.

Az üvegfestmények állapota

A veszprémi Szent Mihály bazilika előzőekben ismertetett ablakaiban a beépítés óta nem történt lényeges változás, leszámítva az ilyen műtárgyaknál szokásos természetes amortizációt. Ez a nemzetközi ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkező, magas művészi igényvel alkotó Átkayné Sztéhlo Lili tehetségének és mesterségbeli tudásának, és a vele együtt dolgozó kiváló felkészültségű üvegfestő mesterek munkájának és igyekezetének köszönhető. Így az ablakok változtatások nélkül, eredeti állapotukban – hitelesen őrződtek meg mind a mai napig.

Az üvegfestmények általános állapotáról megállapítható – amely a legutóbb készített színes fotókon is egyértelműen látszik – nincsenek üveghiányok és vetemedések az üvegmezőkön. A festett felületek is jó megtartásúak, kellően beégetettek. Az érzékenyebb szürke grisaille festésnél előfordul enyhe festékkopás, ami a művek hiteles életkorát hamisítások nélkül jelzik (Szent Mihály ablakon a sárkány pikkelyeinél).

Az üvegfelületeken megtapadt porszennyeződés, a gyertyáktól származó korom, az ablakok környezetében megjelenő rovarok okozta biológiai szennyeződések, a templomi üvegfestmények esetében általánosnak tekinthető.

Ajánlott terv az üvegfestmények teljeskörű restaurálásához

A veszprémi bazilika közeljövőben tervezett teljeskörű műemléki restaurálásához kapcsolódóan a végleges restaurálási terv kidolgozásához előbb az üveglablakok elé épített átlványról helyszíni kutatásokat szükséges végezni az üvegfestmények jelenlegi állapotának megállapítására. Jelen szakvélemény a szerző korábbi – 2001-ben készített szakvéleményét vette alapul, amely építész tervezővel közösen történt helyszíni vizsgálat alapján, azt figyelembe véve készült el.

A restaurátori kutatásnak ki kell terjednie az ablakokat befoglaló kőbe és falba épített acélkeretek szerkezetére, állapotára, helyreállításuk, felújításuk technikai vonatkozásaira. Az üvegmezők beépítési és rögzítési módjára (szélólmok, merevítő szélvasak, forrasztási csomópontok, stb.). Az ablakmezőket – tekintettel az elmúlt 60 évre, a fém alkotóelemek amortizálódására – szükséges egyenként megvizsgálni. A befoglaló keretek, a beépítés és a rögzítési módok állapota döntően befolyásolja az ablakok statikai biztonságát, és jövőbeli tartósságát.

Sztéhlo Lily üvegfestményei teljesközűen csak műtermi környezetben restaurálhatók. Ehhez ki kell bontani sérülésmentesen (!) minden egyes ablakmezőt a tartószerkezetből. Az így kibontott panelek kizárólag az erre a célra használatos kartontálcában rögzítve szállíthatók biztonságosan a műterembe, az üvegszemek elpattanása nélkül.

A munka megkezdése előtt elvárás a részletes helyszíni fotódokumentáció készítése – totál és részletfotókkal. A kiemelés előtt számozással kell ellátni a mezőket.

A kiemelt panelek mindkét oldalán ellenőrizni kell a festékek kötőképességét. A labilis megkötésű részeken fixálni szükséges a porló festést. Csak ezután kezdhető el a mindkét oldali tisztítás – portalanítás, száraz és nedves tisztítások, vegyszeres tisztítás, stb. Ekkor tárulhatnak fel a rejtett hibák, többek között a forrasztási csomópontok áttörése. Ezek minden esetben megszüntetésre kerülnek. A CORPUS VITRARIUM nemzetközi üveglak bizottság (a legnagyobb ilyen szakmai szervezet.) (A szakvélemény szerzője ennek a szervezetnek egyetlen magyarországi képviselője.) Ez a szervezet a nemzetközi restaurátori elvárásoknak megfelelően – ajánlásában kimondja, a védett üveglakok minden alkotóelemükkel együtt megtartandók, amelybe beletartozik az eredeti ólomsín és az összes ablakmerekítő elem, és a beépítési mód – ezek mind megőrzendők. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha a műtárgy fennmaradását veszélyeztetik az eredeti megoldások. A történeti hitelességet csak ezekkel az elvárásokkal lehet biztosítani. Ettől csak a megnyúlt, eldeformálódott ólomsínek esetében lehet eltérni – csak itt megengedett a sérült, vagy amortizálódott sínek részleges cseréje.

Az ólomsínek tisztítása és helyreállítása után kerülhet sor az ólomsínek alól kipergett tömitőanyagok pótlására. Ezt a műveletet is csak próbák után végezhetjük el, nehogy megsérüljenek az érzékenyen megfestett felületek.

A mezőkben esetlegesen előforduló törött üvegszemek kibontásánál nagy gondossággal járjunk el. Minden törött üvegdarab visszaépítésre kerül a láthatatlan tartós ragasztás után.

A beavatkozások minden részletéről fotódokumentáció készül. Az aktuális munkákat az elektronikusan vezetett restaurálási napló rögzíti. A munka befejezése után ezek alapján készül el a restaurálási dokumentáció, amely az egyházi és a műemléki szakhatóság irattárába kerül.

A bazilika várható teljeskörű műemléki helyreállítása

2005-2010 között elkezdődött a Szent Mihály bazilika műemléki helyreállítása. A következő években az épület hitelességének szem előtt tartásával – a nemzetközi elvárásoknak megfelelően – minden részletre kiterjedően megvalósulhat a teljeskörű műemléki helyreállítás, melynek egyik sarkalatos pillére a bazilika ékességének számító – a legrágább antik üvegek felhasználásával megvalósított – a nemzetközi elismertsége révén is kiemelt művészi értéknek számító – Sztéhló Lily által tervezett színpompás üvegfestmény-együttes.

Sztéhló Lily munkásságának legutolsó fejezetét – nagyszabású életművének lezárását valósítják meg a bazilikában, halála előtt készített üvegfestményei – melyek jelentőségüknél fogva nem csak a 20. századi egyházművészet kiemelkedő művei, de az egyetemes magyar kulturális örökség üveglak-kincsének megkerülhetetlen részét is képezik. A műemlékileg védett ablakok méltó megjelenítői a magyarság és a kereszténység ezer éves kapcsolatának – a nemzeti megmaradás szimbólikus ábrázolásai.

Budapest, 2022. március 10.

A szakvéleményt készítette: **MESTER ÉVA** üvegművész **DLA**
Ferenczy Noémi díjas restaurátorművész
műemlékvédelmi szakértő, színszakértő
a Magyar Restaurátor Kamara tagja